לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

עין משפט נר מצוה

לו א מ״י פ״ד מהלכות תמידין ומוספין הלכה יד:

לעזי רש״י

רוק״א [אורוג״א]. גרגיר (צמח).
אלוינאר״א [אלוינדר״א]. בוסבר.
פורי״ש [פוריל״ש]. כרשים (ירק מאכל).
ליטוג״א. חסה.

רבינו חננאל

פי׳ גרגירה דזנתה גירה מלשון הנאף דמתרגמי׳ גיירא. שדר ליה כוסברתא כלומר הרוג בתרך כוס ברתא שדר ליה כיתי כלומר אם יהרגנה יכות דרעו שדר ליה חסא כלומר אם כן חוס עליה ושבקה: פי׳ נקירתא היתה מערה חפורה תחת הקרקע מבית אנטונינוס עד ביתו של רבינו הקדוש שהיה אנטונינוס בא דרך המערה בכל יום בסתר אצל רבי והיה הורג העבדים שהיו באין עמו כדי שלא יגלו הדבר לבני אדם ובבית שמצא ר׳ חנינא יושב לפני רבי אמר לו למה יושב לפניך ואני הזהרתיך שלא ימצא כאן אדם בעת בואי אליך אמר לו לית דין ילוד אשה כלומר מלאך הוא אמר לו אם כן יצא ישלח לנו הישן בחרן והוא העבד ההורג כלומר אם הוא מלאך יחיה אותו ונפק ואשכחיה דהוה קטיל בגא רחמי עליה ואחייה וכו׳. תניא לא יהיה שריד לבית עשו בעושה מעשה עשו וחניא שמה אדום מלכיה ולא כל מלכיה [כל נשיאיה ולא כל מלכיה כל שריה מלכיה לאנטונינוס וכל נשיאיה פרט לקטיעה בר שלום דהוא איגייר דההוא קיסר דהוה סאני ליהודאי ואמר לחשיבי דמלכותא מי שעלתה לו נימא ברגלו יקטענה ויחיה או יניחנה ויצטער ויחיה אמר לו יקטענה בר שלום חדא דלא מצית יכלת לכולהו דכתיב כי כארבע רוחות השמים וגו׳ כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך אי אפשר לעולם בלא ישראל יאי קטלת לחני דשכיחי נכך קארו לך מלכותא קטיעא אמר ליה [מיסר] שפיר קאמרת מיהו כל מאן דזכי למלכא שדו ליה [לקמוניא] חלילא פי׳ לכבשן האש. פי׳ אילפא פסינה כי קא שאדו ליה לקמוניא אמר כל נכסי לרבי עקיבא ולחביריו צא ר״ע ודרש ולבניו ולבניו לאהרן אחצה ולבניו מחצה כך ה לרבי עקיבא מחצה יצתה לחביריו מחצה יצתה ב״ק ואמרה קטיעה בר שלום מזומן לחיי העולם הבא ככה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים קטיעה קנה עולמו בשעה אחת. אנטונינוס שמשיה לרבי כי מה אנטונינוס אמר רבי נתפרדה חביבה. אדרכן שמשיה לרב כד מיה אמר רב

שדר ליה כוסברתא. נפ״ה קשה מה עלה בדעתו של רבי מתחלה לומר שיסחטנה ועוד קשה שלבסוף חזר בו רבי מעצמו לכך נראה כפירוש ר״מ והערוך[ב] שדר ליה גרגירא כלומר נתפה גירא הנופף והנופפת תרגום ירושלמי גיירא וגיירתא שדר ליה׳ כוסברתא כסה על קלונה והוכיחנה בסתר ואנטונינוס לא הבין מה ששלח לו והיה סבור שאמר שחוט הכת ושדר ליה כרתי כלומר וכי מתן לי עלה שיכרת זרעי שדר ליה חסא כלומר לא שלחתי לך אלא שתחוס עליה כלומר חוסה אמרתי לך[ג]: **חד** קטיל אבבא דבי רבי. וא״ת והלא שפיכות דמים הוא משבע מצות ואפילו לישראל אסור דהא תניא (לקמן כו.) העובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא היו[ד] מעלין ולא מורידין וי״ל שהיה ירא פן יודיעו הדבר אל הסרים והיו גורמין להרגו ואמרינן[ה] אם בא להרגך השכם להרגו עי״ל שהיה בורח המיניס והמסורות דאע״ג דאין מיניס באומות לענין קבלת קרבן מידם לענין הורדה איכא כדפריך בפ״ק דחולין (דף יג.): אמתא דישראל היו[ו] מורידין דעובדי כוכבים מינעינ: **אמר** ליה א״ב ליטא ליה להאי דקאי אבבא וכו׳. ר׳ אלמנן פירש דל״ג אם כן דאי א״ל[ז] היה לו לרבי תניא להנין שהיה מת דאם היה יאן מה גנוהה יש להקיץ אדם משמו. אמרינן במדרש אלנ מטמא אלנ מטהר כשנולד רבי גזרו שלא למול ואביו ואמו מלוהו שלא קיסר והביאו לרבי ואמו לפניו והחליפתו אמו באנטונינוס והיקתו על שהביאתו לפני קיסר ומלאוהו ערל ופטרוס לשלוס ואמר אותו הגמון אני ראיתי שמלו את זה אלא הקב״ה עושה להם נסים בכל עת וכטלו הגזרה ואמרי׳ נמי בירושלמי שלסוף למד אנטונינוס תורה ומתגייר ומל עצמו: ה״ג: **כל** נשיאיה ולא כל שריה פרט לקטיעה וכו׳. ולא גרס שריה ולא כל שריה דקרא כתיב מלכיה וכל נשיאיה[ח] ואור״י דנשיא הוא הישים שמפורש בספר יוסיפון שנפנעו רומיים שלא להמליך עליהם עוד מלך בשביל אחד שלקח אשה אחת בחזקה אלא שהיו ממנים ישים אחד ולו שלא מאות יועצים ולסוף כמה שנים מלך עליהם אחד בחזקה שמתה אמו בלדתה ונקנעת בטנה ומלאוהו חי ומלך עליהם ונקרא קיסר בלשון רומי והוא לשון כרות בעברית ועל שמו נקראו כל המלכים שלאחריו קיסר: **ווי** לה לאילפא דאולא בלא מבסא. וא״ת והא אמרינן פרט לאנטונינוס אע״ג דאזל אלא מכסא ויש לומר שגם הוא נימול דגרסינן בירושלמי דמגילה (פ״א) א״ל אנטונינוס לרבי את מאמינני מן ליתן לעתיד לבא א״ל אין א״ל מן אימר פסקא לית את מאמינני ומן ליתן את מאמינני א״ל מה אעביד לך דהא כתיב וכל ערל לא יאכל בו כיון דשמע כן אזל וגזר גרמיה הדא אמרה אייגיר אנטונינוס:

לעין

ולימא ליה. כפרהסיא: **דלמא מצערי ליה.** לרבי: **עבדה איסורא.** זנתה: **שדר ליה.** אנטונינוס לרבי עשה שאמו גרגירא רוק״א בלע״ז והכין רבי מה לי ועשה זה ודלמי קימנא הוא דשלח לי גרגירא נגרר[ט] ומשך לב גירא עם הנופפים[י] יודע היה לגמור אנטונינוס: **שדר ליה.** רבי כוסברתא בלע״ז אלוינאר״א. כלומר שחוט הכת כוס ברתא שתי מלות: **שדר שדר ליה.** אנטונינוס כרתי בלע״ז פורי״ש. כלומר אם כן יכרת זרעי: **שדר שדר ליה חסא.** לייטוג״א בלע״ז. כלומר חוס עליה: **מעלאפא.** דיאסקאלות של עור כמין שקים גדולים: **[וחיטי אפומייהו.** שאם יפתחו השקים רואים החטים ולא יכינו]: **ודאמו מיניהו ניפוק עלייהו.** היולמין מכנין יוציאו הולמות למלכי רומי העומדין אחרי על סמך הממון הלז: **נקרפא.** מערה. לשון נקרת הצור (שמות לג): **לכיסיה דרבי.** לגמוד תורה: **משמש ליה.** משמש לפניו בסעודה: **שמה אדום.** בגיהנם משתעי קרא: **מי שיש לו נימא ברגלו.** בשר מת ומצערו: **ויחיה.** ויכריח: **כל דזכי מלכא.** נוטל את המלך בדכרים נוסת הוא למלך ומשפט האים להשליכו: **לקמוניא חלילא.** בית מלא עפר: **מערוניפא.** רומית: **אילפא.** ספינה: **בלא מיכסא.** כלומר אוי לך הואיל ועליהן אתה נהרג שלא מלאתה את עצמך ותטול מלך עמהם: **ויפיסה לאהרן ולבניו.** נלחם הפנים כמיב והכין[כ] נוטל מחצה כלאמרינן בסדר יומא (דף ח.): ונוטל חלה אחת משתי חלות של עלרת ומרבע לו ממש ממעשה לחם הפנים ואתם מפרש לה דפלגא היא. והכי נמי השוה אותי נגד כולן שהזכיר שמי לבד: **אדרכן.** שר שבעונדי כוכבים היה:

נתפרדה

במלכותא כולי האי אמר מי ישימני מצע תחתיך לעולם הבא א״ל אתינא לעלמא דאתי א״ל אין א״ל והכתיב [2]לא יהיה שריד לבית עשו בעושה מעשה עשו תניא נמי הכי לא יהיה שריד לבית עשו יכול לכל ת״ל לבית עשו בעושה מעשה עשו א״ל והכתיב [3]שמה אדום מלכיה וכל נשיאיה א״ל מלכיה ולא כל מלכיה כל נשיאיה ולא כל שריה תניא נמי הכי מלכיה ולא כל מלכיה כל נשיאיה ולא כל שריה מלכיה ולא כל מלכיה פרט לאנטונינוס בן אסוירום כל נשיאיה ולא כל שריה פרט לקטיעה בר שלום קטיעה בר שלום מאי [6](הוי) דההוא קיסרא דהוה סני ליהודאי אמר להו לחשיבי דמלכותא מי שעלה לו נימא ברגלו יקטענה ויחיה או יניחנה ויצטער אמרו לו יקטענה ויחיה אמר להו קטיעה בר שלום חדא דלא יכלת להו לכולהו דכתיב [4]כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם [7]מאי קאמר אלימא דבדרתהון בר׳ רוחות האי כארבע רוחות לארבע רוחות מבעי ליה אלא כשם שא״א לעולם בלא רוחות כך א״א לעולם בלא ישראל ועוד קרו לך מלכותא קטיעה א״ל [8]מימר שפיר קאמרת מיהו כל דזכי [9](מלכא) שדו ליה לקמוניא חלילא כד הוה נקטין ליה ואזלין אמרה ליה ההיא מטרוניתא ווי ליה [10]לאילפא דאזלא בלא מבסא נפל על רישא דעולתיה קטעה אמר יהבית מכסי חלפית ועברית כי קא שדו ליה אמר כל נכסאי לר״ע וחבריו יצא ר״ע ודרש [5]והיה לאהרן ולבניו [11]מחצה לאהרן ומחצה לבניו יצתה בת קול ואמרה קטיעה בר שלום מזומן לחיי העוה״ב [12]בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים אנטונינוס שמשיה לרבי אדרכן שמשיה לרב כי שכיב אנטונינוס א״ר נתפרדה חבילה כי שכיב אדרכן אמר רב

נתפרדה

מסורת הש״ס

(א) [נפ״י ליתא]. (ב) [שבת קיב: עירובין כח. ב״ב קמב. (ג) [לקמן יח. יח.]. (ד) [נפ״י: וכסן נדוב. (ה) [ערך כרת ת״ל]. (ו) [ועי׳ בערוך שמבה עוד פירוש אחר וקוא כפירוש רש״י]. (ז) [וכי ליתא בס״ל]. (ח) [כרכות כח. סב. סנהדרין עב.]. (ט) [וכי ליתא בס״ל]. (י) [נפ״י הרמשון נוסף: וה״ק כל נשיאיה וכיינו המפיסיוכ מאדרכל ממונה על כל הנולרים].

תורה אור השלם

1. גַּם בְּמַדְרַךְ מַלְּךָ אֶל תִּקְלַל וּבְחֶדְרֵי מִשְׁכָּבְךָ אַל תְּקַלֵּל עָשִׁיר כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת הַקּוֹל וּבַעַל כְּנָפַיִם יַגִּיד דָּבָר:
קהלת י כ
2. וְהָיָה בֵית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לֶהָבָה וּבֵית עֵשָׂו לְקַשׁ וְדָלְקוּ בָהֶם וַאֲכָלוּם וְלֹא יִהְיֶה שָׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו כִּי יְיָ דִּבֵּר:
עובדיה א יח
3. שָׁמָּה אֱדוֹם מְלָכֶיהָ וְכָל נְשִׂיאֶיהָ אֲשֶׁר נִתְּנוּ בְּגֵבוּרָתָם אֶת חֲלָלֵי חָרֶב הַמָּה אֶת עֲרָלִים יִשְׁכָּבוּ וְאֵת יֹרְדֵי בוֹר:
יחזקאל לב כט
4. הוּי הוּי וְנֹסוּ מֵאֶרֶץ צָפוֹן נְאֻם יְיָ כִּי כְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם פֵּרַשְׂתִּי אֶתְכֶם נְאֻם יְיָ:
זכריה ב ו
5. וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחֹק עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הוּא וּתְרוּמָה תִּהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיְיָ:
שמות כט כח
וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וְאָכְלוּהָ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חֹק עוֹלָם:
ויקרא כד ט

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה שדר ליה וכו׳ הנופפים (יהב היה לגמוד אנטונינוס) תפ״מ וכ״ב ס״ל אין זה: (ב) תוס׳ ד״ה אמר וכו׳ דאי ס״ל הכי היה לו לר׳ חגיגה:

מוסף רש״י

לית דין בר איניש. אלא מלאך (שבת קיב: עירובין כד.). **כשם שא״א לעולם בלא רוחות.** אלא יתקיים מרוב הכל ומזמינות, **כך א״א לעולם בלא ישראל.** שאין העולם מתקיים אלא בשביל ישראל, והכי קאמר קאי כי כתרגנו רוחות השמים מרבתי אתכם ברוחות העולם כדי שיתקיים, שנאמר (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי (תענית ג:). **דזכי למלכא.** נוטלו ומשמיקו בכרכרו ומכיישו (שבועות לט.).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com